

KASBIY MUVAFFAQIYAT OMILLARI VA UNING IQTISODIY JIHLATLARI

PhD, dots. **Taraxtiyeva Gulmira**
Toshkent davlat texnika universiteti
ORCID: 0009-0009-2557-977X
sq143235@gmail.com

Jurayev Muhammadrizo
Toshkent davlat texnika universiteti
ORCID: 0013-0128-2756-9812
jurayev@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur ishda kasbiy muvaffaqiyatning asosiy omillari hamda ularning iqtisodiy jihatlari zamonaviy iqtisodiyot sharoitida tahlil qilinadi. Globallashuv, texnologik o'zgarishlar va mehnat bozorida raqobat kuchayishi natijasida mutaxassislariga qo'yilayotgan talablar tubdan o'zgarib bormoqda. Tadqiqotda kasbiy muvaffaqiyatning nazariy asoslari, insoniy va ijtimoiy kapitalning roli, shuningdek qattiq va yumshoq ko'nikmalarning ahamiyati ko'rib chiqilgan. Iqtisodiy muhit, mehnat bozori holati va ta'lim investitsiyalarining kasbiy rivojlanishga ta'siri chuqur tahlil qilingan. Shuningdek, shaxsiy rivojlanish strategiyasi, professional tarmoqlar va moliyaviy savodxonlik asosida muvaffaqiyatga erishish yo'llari yoritilgan. Ish yakunida talabalar va yosh mutaxassislar uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kasbiy muvaffaqiyat, insoniy kapital, yumshoq ko'nikmalar, qattiq ko'nikmalar, mehnat bozori, iqtisodiy muhit, moliyaviy savodxonlik, shaxsiy rivojlanish, raqamli iqtisodiyot, karyera strategiyasi.

ФАКТОРЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО УСПЕХА И ИХ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

PhD, доц. **Тарахтиева Гульмира**
Ташкентский государственный технический университет
Жураев Мухаммадризо
Ташкентский государственный технический университет

Аннотация. В данной работе анализируются основные факторы профессионального успеха и их экономические аспекты в условиях современной экономики. В условиях глобализации, технологических изменений и усиления конкуренции на рынке труда требования к специалистам существенно изменяются. В статье рассматриваются теоретические основы профессионального успеха, роль человеческого и социального капитала, а также значение мягких и жестких навыков. Особое внимание уделено влиянию экономической среды, рынка труда и образовательных инвестиций на профессиональное развитие. Также исследуются эффективные стратегии достижения успеха, включая формирование личной стратегии развития, развитие профессиональных связей и повышение финансовой грамотности. В работе предложены практические рекомендации для студентов и молодых специалистов.

Ключевые слова: профессиональный успех, человеческий капитал, мягкие навыки, жесткие навыки, рынок труда, экономическая среда, финансовая грамотность, личностное развитие, цифровая экономика, карьерная стратегия.

FACTORS OF PROFESSIONAL SUCCESS AND THEIR ECONOMIC ASPECTS

PhD, assoc.prof. **Taraxtiyeva Gulmira**
Tashkent State Technical University
Jurayev Muhammadrizo
Tashkent State Technical University

Abstract. *This paper examines the key factors of professional success and their economic aspects in the context of a modern economy. Due to globalization, technological transformation, and increasing labor market competition, the requirements for professionals are rapidly changing. The study explores theoretical foundations of professional success, including human capital and social capital theories, as well as the importance of hard and soft skills. Special attention is given to the impact of the economic environment, labor market conditions, and educational investments on career development. The paper also analyzes effective strategies for achieving success, such as personal development planning, networking, and financial literacy. Practical recommendations for students and young professionals are provided.*

Keywords: *professional success, human capital, soft skills, hard skills, labor market, economic environment, financial literacy, personal development, digital economy, career strategy.*

Kirish.

Zamonaviy iqtisodiyotning jadal rivojlanishi sharoitida kasbiy muvaffaqiyat masalasi tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Globallashuv jarayonlari, texnologik inqilob va raqobatning kuchayishi natijasida mehnat bozorida muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan omillar tubdan o'zgarib bormoqda.

Bugungi kunda faqat kasb bo'yicha texnik bilimga ega bo'lish yetarli emas. Zamonaviy mutaxassis uchun keng qamrovli ko'nikmalar majmuasi, iqtisodiy savodxonlik, kreativ fikrlash va moslashish qobiliyati hal qiluvchi rol o'ynaydi. O'zbekiston Respublikasi ham iqtisodiyotni modernizatsiya qilish yo'lida izchil islohotlar amalga oshirib, malakali kadrlar tayyorlash masalasiga alohida e'tibor qaratmoqda.

Shu nuqtayi nazardan, ushbu maqolamizning maqsadi sifatida kasbiy muvaffaqiyatga erishishning asosiy omillari va strategiyalarini kasbiy ko'nikmalar hamda iqtisodiy nuqtayi nazardan tahlil qilish, amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir.

Ushbu tadqiqotni olib borishda quyidagi vazifaalarni belgilab oldik:

- kasbiy muvaffaqiyat tushunchasining nazariy asoslarini o'rganish;
- kasbiy ko'nikmalar turlarini va ularning iqtisodiy ahamiyatini tahlil qilish;
- iqtisodiy muhitning kasbiy muvaffaqiyatga ta'sirini o'rganish;
- muvaffaqiyatga erishishning samarali strategiyalarini aniqlash va tizimlashtirish.

Adabiyotlar sharhi.

Kasbiy muvaffaqiyat muammosi iqtisodiy va ijtimoiy fanlarda keng o'rganilgan bo'lib, u ko'plab nazariy yondashuvlar asosida izohlanadi. Eng muhim konsepsiyalardan biri — insoniy kapital nazariyasi bo'lib, u kasbiy muvaffaqiyatni ta'lim va malakaga qilingan investitsiyalar bilan bog'laydi. Ushbu yondashuvga ko'ra, shaxsning bilim va ko'nikmalari uning daromad darajasi va mehnat bozoridagi raqobatbardoshligini belgilaydi (Becker, 1964).

Bundan tashqari, ijtimoiy kapital nazariyasi ham kasbiy muvaffaqiyatni tushuntirishda muhim o'rin tutadi. P. Bourdieu va R. Putnam tadqiqotlarida ijtimoiy aloqalar, professional tarmoqlar va jamiyatdagi o'rin shaxsning muvaffaqiyatga erishish imkoniyatlarini kengaytirishi ta'kidlanadi (Bourdieu, 1986; Putnam, 2000). Bu yondashuv ayniqsa zamonaviy mehnat bozorida "networking" omilining kuchayib borayotganini izohlaydi.

Psixologik yondashuvlar doirasida esa hissiy intellekt va motivatsiya nazariyalari alohida ahamiyatga ega. D. Goleman hissiy intellektni kasbiy muvaffaqiyatning muhim omili sifatida ko'rsatib, insonning o'zini boshqarish va boshqalar bilan samarali muloqot qilish qobiliyatini yuqori baholaydi (Goleman, 1995). Shuningdek, A. Maslow ehtiyojlar ierarxiyasi orqali kasbiy muvaffaqiyatni shaxsning o'zini ro'yobga chiqarish bosqichi bilan bog'laydi (Maslow, 1943).

Zamonaviy tadqiqotlar kasbiy muvaffaqiyatda qattiq va yumshoq ko'nikmalar uyg'unligini muhim omil sifatida ko'rsatadi. Jahon iqtisodiy forumi hisobotlariga ko'ra, analitik fikrlash, kreativlik va ijtimoiy ko'nikmalar kelajak kasblarida hal qiluvchi rol o'ynaydi (World Economic Forum, 2023). Shu bilan birga, raqamli transformatsiya sharoitida uzluksiz ta'lim va yangi ko'nikmalarni egallash zarurati kuchaymoqda (OECD, 2023).

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kasbiy muvaffaqiyat ko'p omilli jarayon bo'lib, u iqtisodiy sharoit, shaxsiy rivojlanish, ta'lim darajasi va ijtimoiy aloqalar uyg'unligida shakllanadi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur tadqiqotda kasbiy muvaffaqiyat omillari va ularning iqtisodiy jihatlarini o'rganish uchun kompleks yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida nazariy va empirik usullar uyg'unligidan foydalanildi. Xususan, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish orqali kasbiy muvaffaqiyatning nazariy asoslari, insoniy va ijtimoiy kapital konsepsiyalari o'rganildi.

Shuningdek, qiyosiy tahlil usuli yordamida qattiq (hard skills) va yumshoq (soft skills) ko'nikmalarning mehnat bozoridagi ahamiyati baholandi. Statistik va analitik usullar asosida iqtisodiy ko'rsatkichlar (bandlik, daromad darajasi, ta'lim investitsiyasi)ning kasbiy muvaffaqiyatga ta'siri tahlil qilindi.

Tadqiqotda tizimli yondashuv asosida kasbiy muvaffaqiyatga ta'sir etuvchi omillar — iqtisodiy muhit, ta'lim darajasi, shaxsiy rivojlanish strategiyasi va ijtimoiy aloqalar o'zaro bog'liqlikda ko'rib chiqildi. Natijada, umumlashtirish va sintez usullari orqali amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Kasbiy muvaffaqiyat — bu shaxsning o'z faoliyati sohasida belgilangan maqsadlarga erishishi, professional va shaxsiy rivojlanishini ta'minlashi hamda jamiyat tomonidan tan olinishi jarayonidir. Bu tushuncha ko'p o'lchovli bo'lib, u ob'ektiv va subyektiv mezonlarni o'z ichiga oladi. Ilmiy adabiyotlarda kasbiy muvaffaqiyat ikki yo'nalishda o'rganiladi: tashqi (obyektiv) va ichki (subyektiv) muvaffaqiyatdir.

Tashqi muvaffaqiyat — bu daromad darajasi, lavozim, ijtimoiy mavqe kabi o'lchanadigan ko'rsatkichlar bilan bog'liq. Ichki muvaffaqiyat esa ish qoniqishi, shaxsiy rivojlanish hissi va kasbiy o'z-o'zini anglash kabi psixologik jihatlarni o'z ichiga oladi.

Iqtisodiy nazariya nuqtayi nazaridan, kasbiy muvaffaqiyat ko'pincha insoniy kapital nazariyasi (Gary Becker, 1964) orqali tushuntiriladi.

Becker (1964) ta'limga qilingan investitsiya va kasb malakasini insonning eng muhim aktivi sifatida ko'rib, ularni iqtisodiy daromad bilan to'g'ridan-to'g'ri bog'laydi. Bu nazariyaga ko'ra, ta'lim va malaka oshirishga sarflangan vaqt va resurslar keyinchalik yuqori ish haqi va kasbiy yutuqlar shaklida qaytariladi.

Maslow (2000) ehtiyojlar ierarxiyasi ham kasbiy muvaffaqiyatni tushunishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu nazariyaga binoan, inson avval asosiy ehtiyojlarini (ish haqi, xavfsizlik) qondiradi, so'ngra yuqori darajadagi ehtiyojlar — hurmat, tan olinish va o'z imkoniyatlarini to'la ro'yobga chiqarish — yo'lida intiladi. Kasbiy muvaffaqiyat ana shu ierarxiyaning yuqori bosqichlarida joylashgan.

Kasbiy muvaffaqiyat omillarini o'rganishda bir necha asosiy nazariy yondashuvlar mavjud. Ularning har biri muvaffaqiyatga turli nuqtayi nazardan yondashadi va o'ziga xos tushuntirishlar beradi.

Birinchi yondashuv — insoniy kapital nazariyasi. Bu nazariyaga ko'ra, ta'lim, malaka oshirish va tajriba to'plash kasbiy muvaffaqiyatning asosiy determinantlari hisoblanadi. Yuqori ta'lim darajasi va ixtisoslashgan bilimlar mehnat bozorida raqobatbardoshlikni oshiradi.

Ikkinchi yondashuv — ijtimoiy kapital nazariyasi (Pierre Bourdieu, Robert Putnam, 1943). Bu konsepsiyaga ko'ra, shaxsning ijtimoiy aloqalari, professional tarmoqlari va ijtimoiy munosabatlari kasbiy muvaffaqiyatda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Kimni bilish ba'zan nima bilishdan ham muhimroq bo'lishi mumkin.

Uchinchi yondashuv — psixologik nuqtayi nazar. Bu yo'nalishda Daniel Golemanning hissiy intellekt (EQ) nazariyasi alohida o'rin egallaydi. Goleman (1995) tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, kasbiy muvaffaqiyatda IQ dan ko'ra EQ — ya'ni o'z his-tuyg'ularini boshqarish va boshqalar bilan samarali muloqot qilish qobiliyati — ko'proq ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy iqtisodiyotda kasbiy ko'nikmalar an'anaviy ravishda ikki asosiy kategoriyaga bo'linadi: qattiq ko'nikmalar (hard skills) va yumshoq ko'nikmalar (soft skills). Bu ikki turdagi ko'nikmalar bir-birini to'ldiradi va birgalikda kasbiy muvaffaqiyatning mustahkam poydevorini tashkil etadi.

Qattiq ko'nikmalar — bu o'lchanadigan, aniq o'rgatilishi va tekshirilishi mumkin bo'lgan texnik bilim va malakalardir. Masalan, dasturlash tillari, buxgalteriya hisobi, chet tillari bilimi, muhandislik hisob-kitoblari va shunga o'xshash ixtisoslashgan bilimlar qattiq ko'nikmalar sirasiga kiradi. Bu ko'nikmalar odatda ta'lim muassasalari, kurslar va sertifikatlar orqali shakllantiriladi.

Yumshoq ko'nikmalar esa shaxslararo munosabatlar, muloqot va fikrlash uslubi bilan bog'liq bo'lib, ularni o'lchash nisbatan murakkab. Bunga rahbarlik qobiliyati, jamoa bo'lib ishlash, muammolarni hal qilish, vaqtni boshqarish, stressga chidamlilik va ijodiy fikrlash kabilar kiradi.

1-jadval

Kasbiy ko'nikmalar tasnifi

Qattiq ko'nikmalar (Hard skills)	Yumshoq ko'nikmalar (Soft skills)
Dasturlash va IT ko'nikmalar	Muloqot va kommunikatsiya
Moliyaviy tahlil	Rahbarlik va liderlik
Chet tillari bilimi	Jamoa bo'lib ishlash
Muhandislik va texnik bilimlar	Kreativ fikrlash
Ma'lumotlar tahlili	Vaqtni boshqarish

Manba: muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ish beruvchilar endi faqat texnik bilimga ega mutaxassislarni emas, balki yumshoq ko'nikmalar bilan boyitilgan "T-shaklli" mutaxassislarni qidirmoqda. "T-shaklli" mutaxassis bir soha bo'yicha chuqur bilimga (harfning vertikal qismi) va keng tarmoqli umumiy ko'nikmalarga (harfning gorizontal qismi) ega shaxsdir.

LinkedIn Global Talent Trends hisobotiga ko'ra, ish beruvchilarning 92 foizi yumshoq ko'nikmalarni texnik ko'nikmalar bilan teng yoki undan muhimroq deb hisoblaydi. Ayniqsa, empatiya, moslashish qobiliyati va muammo hal qilish ko'nikmalari yuqori baholanmoqda.

To'rtinchi sanoat inqilobi (Industry 4.0) davrida mehnat bozori tarkibi tub o'zgarishlarga uchradi. Sun'iy intellekt, avtomatlashtirish va raqamli transformatsiya ko'plab an'anaviy kasb va ko'nikmalarni eskirib qoldirmoqda, shu bilan birga yangi imkoniyatlar va talablarni vujudga keltirmoqda.

Jahon iqtisodiy forumi (WEF) 2023-yilgi "Future of Jobs" hisobotiga ko'ra, 2027-yilgacha eng ko'p talab qilinadigan ko'nikmalar qatoriga quyidagilar kiradi: analitik fikrlash, ijodkorlik va innovatsion yondashuv, texnologiyalardan foydalanish va monitoring, empatiya va faol tinglash, hamda liderlik va ijtimoiy ta'sir ko'rsatish qobiliyatlari.

O'zbekistonda ham raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida belgilangan. 2030-yilga qadar axborot texnologiyalari sohasida 200 mingdan ortiq malakali mutaxassis tayyorlash rejalashtirilmoqda. Bu esa raqamli ko'nikmalar — dasturlash, kiberhavfsizlik, ma'lumotlar tahlili va sun'iy intellekt — bo'yicha ta'lim olishning muhimligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Raqamli savodxonlik endi faqat IT soha mutaxassislari uchun emas, balki barcha sohalar vakillari uchun zaruriy ko'nikma hisoblanadi. Tibbiyot, huquq, ta'lim, qishloq xo'jaligi — barcha sohalarda raqamli vositalar va ma'lumotlar bilan ishlash qobiliyati kasbiy muvaffaqiyatning muhim komponenti bo'lib qolmoqda.

Iqtisodiy muhit kasbiy muvaffaqiyatga bevosita ta'sir ko'rsatadigan tashqi omil hisoblanadi. Makroiqtisodiy barqarorlik, YaIM o'sish sur'atlari, inflyatsiya darajasi, ishsizlik ko'rsatkichlari — bularning barchasi individual kasbiy trajektoriyaga sezilarli ta'sir qiladi.

Mehnat bozori — bu ish beruvchilar va ishchi kuchining o'zaro ta'sir qiladigan murakkab iqtisodiy tizim. Mehnat bozorining holati va tarkibi quyidagi omillarga bog'liq: iqtisodiyotning sektorlar bo'yicha rivojlanish darajasi, texnologik o'zgarishlar sur'ati, ta'lim tizimining sifati va mos kelishi, demografik o'zgarishlar, va davlat siyosati (minimal ish haqi, bandlik qonunchiligi va boshqalar).

O'zbekistonda 2017-yildan boshlab amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar natijasida mehnat bozori sezilarli o'zgarishlarga uchradi. Xususi sektor ulushining oshishi, xorijiy investitsiyalar jalb qilinishi va yirik loyihalar amalga oshirilishi yangi ish o'rinlarini vujudga keltirdi. 2023-yil ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonda rasmiy ishsizlik darajasi taxminan 9 foizni tashkil etadi, biroq ekspertlar yashirin ishsizlik darajasining ancha yuqori ekanligini ta'kidlaydi.

Iqtisodiy tsikllar ham kasbiy muvaffaqiyatga ta'sir qiladi. Iqtisodiy yuksalish davrida ish o'rinlari ko'payadi, ish haqi oshadi, yangi sohalar rivojlanadi. Inqiroz davrida esa, aksincha, ishsizlik ortadi va kasbiy muvaffaqiyatga erishish qiyinlashadi. Mana shu sababli, iqtisodiy tsikllarga moslasha oladigan va bir necha sohalarda faoliyat yurita oladigan mutaxassislar raqobatbardoshlikni saqlab qoladi.

2-jadval

O'zbekiston iqtisodiy ko'rsatkichlari va kasbiy muvaffaqiyatga ta'siri

Ko'rsatkich	O'zbekiston (2023)	Ta'siri kasbiy muvaffaqiyatga
YaIM o'sishi	~5.5%	Yangi ish o'rinlari, investitsiya
Inflyatsiya	~10-12%	Real ish haqi qiymatiga ta'sir
Rasmiy ishsizlik	~9%	Raqobat intensivligi
Yoshlar ulushi	65% 30 yoshgacha	Yuqori raqobat, yangi ko'nikmalar

Manba: muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Insoniy kapital nazariyasiga asoslanib, ta'lim va kasbiy rivojlanishga qilingan investitsiyalar kasbiy muvaffaqiyatning poydevori hisoblanadi. Bu nafaqat rasmiy ta'lim, balki qo'shimcha kurslar, sertifikatlash dasturlari, xorijiy til o'rganish va amaliy tajriba to'plashni ham o'z ichiga oladi.

Ta'lim darajasi va daromad o'rtasidagi bog'liqlik ko'plab tadqiqotlarda isbotlangan. OECD ma'lumotlariga ko'ra, oliy ta'lim diplomi egasi o'rta ta'limni tugatgan shaxsga nisbatan o'rtacha 56 foiz ko'proq daromad oladi. Bundan tashqari, yuqori ta'lim darajasi ishsizlik xavfini 40-50 foizga kamaytiradi.

O'zbekistonda ta'limga davlat xarajatlari yildan yilga oshib bormoqda. 2023-yilgi davlat byudjetida ta'lim sohasiga YalMning 7 foizidan ortig'i ajratildi. Prezident Sh.Mirziyoyev tashabbusi bilan boshlangan "Bir million dasturchi" loyihasi va kasb-hunar ta'limini modernizatsiya qilish dasturlari insoniy kapitalga investitsiyaning yorqin namunasi hisoblanadi.

Shuni alohida ta'kidlash kerakki, hozirgi tez o'zgaruvchan iqtisodiyotda bir marta olgan ta'lim umr bo'yi yetarli emas. "Uzluksiz ta'lim" (lifelong learning) kontseptsiyasi — doimiy o'rganish, yangi ko'nikmalar egallash va bilimlarni yangilab borish — kasbiy muvaffaqiyatning asosiy tamoyiliga aylandi. Shu sababli, o'z-o'zini rivojlantirish uchun vaqt va resurs sarflashga tayyorlik kasbiy muvaffaqiyatning muhim indikatorini hisoblanadi.

Kasbiy muvaffaqiyat tasodifiy emas — u rejali va izchil harakat natijasida erishiladi. Shaxsiy rivojlanish strategiyasi — bu o'z kuchli va zaif tomonlarini anglagan holda, aniq maqsadlar belgilab, ularni amalga oshirish uchun tizimli reja tuzish va amalga oshirish jarayonidir.

Eng samarali shaxsiy rivojlanish yondashuvlaridan biri — SMART maqsadlar tizimi. Bu tizimga ko'ra, har bir kasbiy maqsad Specific (aniq), Measurable (o'lchanadigan), Achievable (erishish mumkin), Relevant (dolzarb) va Time-bound (muddatli) bo'lishi kerak. Masalan, "yaxshi mutaxassis bo'lish" o'rniga "kelasi 6 oy ichida Python dasturlash bo'yicha sertifikat olish" — bu SMART maqsaddir.

Growth mindset (o'sish mentaliteti) kontseptsiyasi — Stanford universiteti professori Carol Dweck tomonidan ilgari surilgan — kasbiy rivojlanish uchun fundamental psixologik yondashuv hisoblanadi. Bu yondashuvga ko'ra, qobiliyatlar tug'ma emas, balki mehnat va mashq orqali rivojlantirilishi mumkin. "Hali bilmayman, lekin o'rganaman" degan munosabat muvaffaqiyatga yo'l ochadi.

Shaxsiy rivojlanish strategiyasida quyidagi elementlar muhim ahamiyat kasb etadi:

- O'z-o'zini baholash (self-assessment):
- Ustoz va mentordan yordam izlash (mentoring):
- Doimiy o'qish va bilim yangilash (lifelong learning):
- Muvaffaqiyatsizliklardan saboq olish va davom etish (resilience):

Mashhur iqtisodchi Adam Smit ta'kidlaganidek, ixtisoslashuv (division of labour) samaradorlikni oshiradi. Biroq, zamonaviy iqtisodiyotda faqat tor soha mutaxassisi emas, balki o'z yo'nalishi bo'yicha chuqur bilim va boshqa sohalardan tushunchaga ega bo'lgan "T-shaklli" mutaxassislar eng yuqori baholanmoqda.

Professional tarmoqlar (networking) kasbiy muvaffaqiyatda tobora muhim omil sifatida tan olinmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bo'sh ish o'rinlarining 70-80 foizi ommaviy e'lon qilinmasdan, shaxsiy aloqalar orqali to'ldiriladi. Bu esa ijtimoiy kapitalning iqtisodiy qiymatini yaqqol namoyon etadi.

Tarmoq qurishning asosiy tamoyillari: haqiqiy qiziqish va o'zaro manfaatdorlik, berish va so'rash balansini saqlash, uzoq muddatli munosabatlarni rivojlantirish, hamda turli darajalardagi mutaxassislar bilan aloqa o'rnatish. LinkedIn, professional konferentsiyalar, sanoat assotsiatsiyalari va mahalliy biznes klublari — bularning barchasi tarmoq qurish uchun qimmatli platformalar hisoblanadi.

O'zbekistonda professional tarmoq madaniyati rivojlanib bormoqda. Toshkent, Samarqand va boshqa shaharlarda tech meetup'lar, startup ekotizim tadbirlari va sanoat konferentsiyalari muntazam o'tkazilmoqda. IT Park, Teknopolis va boshqa innovatsion markazlar mutaxassislarning o'zaro aloqa qilishi uchun qulay muhit yaratmoqda.

Mentor-o'quvchi (mentorship) munosabatlari ham professional tarmoqning muhim tarkibiy qismidir. Tajribali mutaxassis bilan ishlash bilim va ko'nikmalarni tezroq rivojlantirish imkonini beradi, sohaviy tushuncha va kontaktlardan foydalanish imkonini ochadi. So'rovlarga ko'ra, mentorga ega bo'lgan mutaxassislar kasbiy maqsadlariga o'rtacha 25-30 foiz tezroq erishadilar.

Kasbiy muvaffaqiyat va moliyaviy barqarorlik o'rtasida ikki tomonlama bog'liqlik mavjud: moliyaviy barqarorlik kasbiy xavf olishni osonlashtiradi, kasbiy muvaffaqiyat esa moliyaviy farovonlikka olib keladi. Shu sababli, moliyaviy savodxonlik — shaxsiy moliyani boshqarish, investitsiya asoslari va byudjetlash — kasbiy muvaffaqiyat strategiyasining ajralmas qismi hisoblanadi.

Moliyaviy savodxonlik odamga quyidagilarni amalga oshirish imkonini beradi: xavf-xatarli, biroq yuqori potentsial kasbiy qarorlarga (yangi loyiha, tadbirkorlik, o'qish) mablag' ajratish; iqtisodiy inqiroz davrida moliyaviy "yostiq" saqlab qolish; va o'z iqtisodiy mustaqilligini ta'minlab, kasbiy erkinlikni yo'qotmaslik.

Tadbirkorlik — kasbiy muvaffaqiyatning alohida yo'li. O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni rivojlantirish uchun davlat tomonidan qator imtiyozlar va yordam dasturlari ishlab chiqilgan: soliq imtiyozlari, kreditlar, inkubatorlar va akselerator dasturlari. "Yoshlar — kelajak" dasturi doirasida yosh tadbirkorlarga grant va kreditlar berilmoqda.

Passiv daromad manbalari shakllantirish — intellektual mulk, investitsiyalar, ijara — kasbiy muvaffaqiyatni yanada mustahkamlaydi va shaxsga asosiy kasbiga to'liq e'tibor qaratish imkonini beradi. Buning uchun moliyaviy rejalashtirish va investitsiya savodxonligi zarur.

Xulosa va takliflar.

Ushbu tadqiqot davomida kasbiy muvaffaqiyatning nazariy asoslari, unga ta'sir qiluvchi kasbiy ko'nikmalar va iqtisodiy omillar, hamda samarali strategiyalar keng tahlil qilindi. Olib borilgan tadqiqot asosida quyidagi muhim xulosalarga kelish mumkin.

Birinchidan, kasbiy muvaffaqiyat ko'p qirrali tushuncha bo'lib, u nafaqat daromad va lavozimni, balki ish qoniqishi, shaxsiy rivojlanish va jamiyatga qo'shilgan hissani ham o'z ichiga oladi. Insoniy kapital nazariyasi, ijtimoiy kapital nazariyasi va psixologik yondashuvlar bu tushunchani turli tomonlardan boyitadi.

Ikkinchidan, zamonaviy iqtisodiyotda muvaffaqiyat uchun qattiq va yumshoq ko'nikmalarning uyg'un kombinatsiyasi talab qilinadi. Raqamli transformatsiya sharoitida texnologik savodxonlik endi ixtiyoriy emas, balki majburiy ko'nikmaga aylandi. Biroq, empatiya, liderlik va kreativlik kabi insonga xos yumshoq ko'nikmalar sun'iy intellekt tomonidan almashtirib bo'lmaydi.

Uchinchidan, iqtisodiy muhit — mehnat bozori holati, iqtisodiy tsikllar, davlat siyosati — individual kasbiy muvaffaqiyatga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. O'zbekiston iqtisodiyotining o'sish sur'atlari va amalga oshirilayotgan islohotlar yoshlar uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Biroq, bu imkoniyatlardan foydalanish uchun tegishli ko'nikmalar va tayyorgarlik zarur.

To'rtinchidan, shaxsiy rivojlanish strategiyasi, professional tarmoq qurish va moliyaviy savodxonlik — bu uchta element birgalikda kasbiy muvaffaqiyatning mustahkam poydevorini tashkil etadi. SMART maqsadlar, growth mindset va uzluksiz ta'lim tamoyillariga sodiq qolgan mutaxassislar raqobatbardoshlikni saqlab qoladi.

Amaliy tavsiyalar: talabalar va yosh mutaxassislar uchun qo'shimcha sertifikatlash dasturlarini o'zlashtirish, professional tarmoqlarda faollik ko'rsatish, mentorlik izlash va moliyaviy rejalashtirish asoslarini o'rganish muvaffaqiyatga erishishning eng samarali yo'llari hisoblanadi. O'zbekiston kontekstida IT, moliya, logistika va agrotexnologiya sohalari ayniqsa keng istiqbolga ega.

Adabiyotlar / Lumebamypa / Reference:

Becker, G.S. (1964) *Human capital: A theoretical and empirical analysis*. New York: Columbia University Press.

Bourdieu, P. (1986) 'The forms of capital', in Richardson, J.G. (ed.) *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York: Greenwood Press.

Covey, S.R. (1989) *The 7 habits of highly effective people*. New York: Free Press.

Dweck, C.S. (2006) *Mindset: The new psychology of success*. New York: Random House.

- Goleman, D. (1995) *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. New York: Bantam Books.
- Kaplan, R.S. and Norton, D.P. (2004) *Strategy maps*. Boston: Harvard Business School Press.
- LinkedIn (2023) *Global talent trends report*. San Francisco: LinkedIn Corporation.
- Maslow, A.H. (1943) 'A theory of human motivation', *Psychological Review*, 50(4), pp. 370–396.
- Mirziyoyev, Sh.M. (2023) *O'zbekistonning yangi taraqqiyot davri*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
- O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi (2023) *Mehnat bozori statistikasi*. Toshkent.
- O'zbekiston Respublikasi Prezidenti (2020) PF-6108-son Farmon: "O'zbekiston–2030 strategiyasi", 6 noyabr.
- OECD (2023) *Education at a glance 2023*. Paris: OECD Publishing.
- Pink, D.H. (2009) *Drive: The surprising truth about what motivates us*. New York: Riverhead Books.
- Putnam, R. (2000) *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- World Economic Forum (2023) *Future of jobs report 2023*. Geneva: WEF.